

DEKLARACIJA o kulturi sjećanja i nezaborava genocida nad Bošnjacima (u daljem tekstu Deklaracija)

Zločini i genocidi nad Muslimanima i Bošnjacima kroz historiju

Zločini genocida nad Bošnjacima na balkanskom prostoru dio su njihove historije. Oni traju preko tri stoljeca, a činjeni su i sa istoka i zapada, zavisno od toga o kojem se historijskom periodu radi. Uzroci genocida nad Bosnjacima su u nacelu, ideoloski, ali iza toga stajali su i drugi, prije svega borba za teritorije , te unistenje naroda.

Zlocini genocida imaju svoj historijski kontinuitet jos od druge polovine 17. stoljeca. Oni su pored genocidnih radnji mletackih i austrijskih trupa uglavnom rezultat kontinuirane srpske i crnogorske politike od pocetka 17. stoljeca pa sve do danas.

Prvi genocid nad Bosnjacima dogadja se tokom i poslije Velikog – Beckog rata izmedju Turske i Austro – ugarske carevine. Posto su Turci u tom ratu izgubili sve posjede i vlast u Madjarskoj, Slavoniji, Lici, Krbavi, Dalmaciji, Boki-kotorskoj, svi Muslimani-Bosnjaci koji se iz ovih krajeva i zemalja nisu pravovremeno uspjeli povuci u Bosnu i druge krajeve juzno od Save i Dunava bili su pobijeni, protjerani, asimilirani ili prisilno prevedeni u kriscanstvo. Svi kulturni i sakralni objekti su unisteni a materijalna bogatstva oduzeta i opljackana. O prvom genocidu precizni i jasni dokazi o pokrstavanju postoje u franjevackim arhivama u Dalmaciji, Lici i Slavoniji. Da su Bosnjaci zivjeli na ovim prostorima danas jedino podsjećaju razliciti toponimi i prezimena. Organizator ovog genocida bila je Katolicka crkva.

Drugi genocid nad Muslimanima-Bosnjacima dogadja se na Badnje vece 1711. godine. Te noci je sprovedena tzv. „ istraga poturica“. Tada je ubijeno oko 1000 Muslimana koji su zivjeli na prostoru “Stare Crne Gore“, koja je imala cetiri nahije sa sjedistem na Cetinju. Strateg, idejni promotor i agens drugog genocida bila je pravoslavna crkva.Ova tvrdnja je tacna zato sto je Badnje vece najveći kriscanski praznik i sto je istragu poturica ”opjevao” i dokumentovao crkveni dostojanstvenik i pjesnik P.P.Njegos u Gorskom vijencu.On je time pruzio epsku podlogu i paradigmu za sve buduće genocide nad Muslimanima Srbije, Sandzaka, Crne Gore i BiH.

Treci genocid nad Bosnjacima dogadja se izmedju 1804-1820. godine kao posledica Prvog i Drugog srpskog ustanka.Ovaj genocid srpski istoricar i diplomata Stojan Novakovic oznacava kao ”generalno trebljenje Turaka-Muslimana iz naroda”. Kljucnu ulogu u trecem genocidu nad muslimanima odigrala je pravoslavna crkva, srpski istoricari, politicari i pjesnici poput Njegosa. Karadjordjevi ustanici 1804. godine napali su bosnjacko-muslimansko stanovnistvo Sjenice i ubili oko 5000 muslimana - masakrirali djecu, starce i zene.

Cetvrti genocid nad Bosnjacima dogadja se izmedju 1830.-1867. godine kao posledica Hati-serifa iz 1830. godine i njegova aneksa iz 1833 godine. Ovim dokumentom je Srbija stekla status vazalne autonomne knezevine unutar osmanskog carstva.Tada su svi Bosnjaci protjerani

iz Beograda, Uzica, Sokola, Sabca. Sve protjerane Muslimane Porta naseljava u Bosnu, gdje je za njih podigla dva naselja Gornju i Donju Aziziju tj. Bosanski Samac i Orasje.

Peti genocid nad Bosnjacima dolazi nakon Berlinskog Kongresa 1878. godine, na osnovu cijih odluka dotadasnje autonomne knezevine Srbija i Crna Gora sticu potpunu nezavisnost i gdje prosiruju svoje teritorije. Tako se Srbija teritorijalno prosiruje Niskim, Topickim i Vranjskim okruzima a Crna Gora u Hercegovini. Mada su se Srbija i Crna Gora na Berlinskom Kongresu obavezale da ce postivati slobodu vjeroispovjesti Muslimana, to se na zalost nije dogodilo. U razdoblju od 1862. do 1878., nestalo je nekoliko stotina dzamija, mnoge sahat-kule, biblioteke, hanovi, bezistani u Beogradu, Sapcu, Uzicu, Sokolu, Nisu, Pirotu, Prokuplju, Kursumljiji i Vranju i protjerano i ubijeno na desetine hiljada muslimana - Bosnjaka i muslimana Albanaca.

Sesti genocid nad Bosnjacima dogadja se kao posljedica Austro-ugarske okupacije Bosne i Hercegovine. Tako su se Bosnjaci u toku i poslije okupacije poceli iseljavati u Sandzak, Kosovo, Makedoniju, gdje je tada jos uvijek bila turska vojska. Tako dolazi do radikalnog smanjenja muslimanske populacije u ukupnom stanovnistvu BiH.

Sedmi genocid nad Bosnjacima dogadja se u Sandzaku i Crnoj Gori izmedju kojih je nasino pokrstavanje Muslimana u Plavu i Gusinju. Za deset dana u Gusinju je pokrsteno 12.500 Bosnjaka i Albanaca, a oni koji nisu htjeli biti pokrsteni odvedeni su u mjesto Previju kod Andrijevice, gdje je streljano 850. Ovaj genocid je direktna posljedica Prvog i Drugog Balkanskog rata (1912 - 1913)..Ovo je bio sedmi genocid nad Muslimanima Balkana a prvi nad Bosnjacima Sandzaka.

Osmi genocid nad Bosnjacima dogodio se 1919. godine u Plavsko-gusinjskom kraju, bolje reci ponovio se u ovom istom kraju nakon nasilnog pokrstavanja 1912. – 1913. godine. Za razliku od tada, ovog puta je stradalo 450 najodabranijih Bosnjaka ovog kraja o kojima se inace nikako nije pisalo, sto je dobar pokazatelj da se svi bosnjacki historicari do sada preskakali ovaj genocid. Dakle osmi po redu ili pak drugi u Plavsko-gusinjskom kraju, i to samo u razdoblju od 6-7 godina.

Deveti genocid nad Muslimanima-Bosnjacima traje od osnivanja Kraljevine SHS (Srba, Hrvata i Slovenaca) 1918. do propasti iste 1941. godine. U ovim vremenima zivoti Bosnjaka nisu imali nikakve vrijednosti, a posebno je bila teska situacija za Muslimane Sandzaka i Hercegovine, Crne Gore i Kosova, koji su bili izlozeni genocidu. Primjera radi, u selu Sahovicu, opcina Bijelo Polje, u Sandzaku 7. novembra 1924. na sami Kurban bajram, bez ikakvog povoda Crnogorci su ubili 2.500 muslimana Bosnjaka. Tako da se zbog ovih ubistava, protjerivanja i zastrasivanja etnicka slika Istocne Hercegovine promijenila na stetu Bosnjaka. Tokom 1925. godine 50 000 Bosnjaka odselilo se iz nekoliko sandzackih gradova za Tursku.

Deseti genocid nad Bosnjacima dogadja se od 1941.-1945. godine. To je vrijeme Drugog svetskog rata gdje je po nekim procjenama stradalo oko 105.000 Bosnjaka, uglavnom civila, od cetnicke kame. To znaci da je negdje oko 8,3 % Muslimana nastradalo u ovom razdoblju.

Jedanaesti genocid nad muslimanima je najveći i najsiroviji u Bosni i Hercegovini. Počeo je aprila 1992. godine i trajao do 1995. godine. Ovaj rat dugo se pripremao, a odvijao se na očigled cijelog svijeta. Protiv jednog malog bosnjackog muslimanskog naroda u Evropi učestvuju Srbija, Crna Gora i Hrvatska da ga u potpunosti uniste. Po prvi put bosnjacki muslimanski narod u srcu Balkana organizuje svoju vojsku, policiju i državu da se suprostavi najmodernijim, armijama Evrope i svijeta i da se odbrani i opstane u srcu Evrope. Ovaj rat 1992-1995 god. progutao je oko 200 000 muslimana. Istu sudbinu i strasan genocid i egzodus od srpske cetnicke armije doživio je albanski - muslimanski narod tokom 1998/99.

Ovaj genocid je najokrutniji, najsiroviji i najveći po razmjerama od svih dosadasnjih. U ovaj zločin bile su uključene sve strukture, od najviših državnih, političkih i vojnih pa do crkvenih. Takođe veliki doprinos ovom zločinu je dala srpska i crnogorska inteligencija. Namjera je svakako bila uništenje Bosnjaka i ostvarivanje Velike Srbije po instrukcijama posljednjeg memoranduma SANU-a (srpska akademija nauka i umjetnosti).

U ovoj zločinackoj agresiji i Hrvatska je htjela pripojiti dio teritorije Bosne i Hercegovine i kroz UZP Herceg-Bosna stvoriti Veliku Hrvatsku. Vazno je napomenuti da je u ovoj agresiji na BiH nije izvršen samo Međunarodno presuđeni genocid nad Bosnjacima, već je izvršen i urbicid, kulturocid, etnocid i elitocid.

(Izvor Bošnjaci.net 19. January 2004); Prof. Rizah GRUDA Historija Bosne i Hercegovine)

Šutnja i zaborav

Poslije ovih nepobitnih historijskih činjenica, neizostavno se nameće pitanje zašto se baš nama Bošnjacima događaju toliki zločini i genocidi, i jesmo li napokon naučili lekciju i izvukli pouku. Svjedoci smo nebrojenih rasprava, simpozija i diskusija na ovu temu, kako na lokalnom, međunarodnom, pa čak i na internacionalnom nivou, i gotovo da se neizostavno "glavnim krivcem" smatra (ne)kultura pamćenja i sjećanja, odnosno naša šutnja i zaborav.

U traženju istine i pravde kao pretpostavki pomirenja i suživota ova Deklaracija bi kao dugoročni bošnjački nacionalni projekat trebala biti jedan od načina konačnog nacionalnog osvješćenja, izgradnje i njegovanja kulture sjećanja i pamćenja, kao sredstvo borbe protiv zaborava.

Šutnje ostavlja prostor za novu agresiju i genocid – stoga se moramo složno, pravno i zakonski suprotstaviti negatorima genocida izgrađujući i njegujući kulturu sjećanja i nezaborava, jer koliko god je negiranje zločina zločin, toliko je i zaborav zločina zločin, ma ko ga negirao i ma ko ga zaboravio.

I ne samo Bošnjaci, nego svi narodi koji žive u Bosni Hercegovini treba da se bore za istinu, da se suoče sa njom, i da je čuvaju od zaborava. Shodno tome, smatramo da je kultura pamćenja i suočavanje sa istinom jedini put ka ponovnoj izgradnji međusobnog povjerenja, koje je preduslov mira, stabilnosti i suživota.

O kulturi sjećanja i nezaborava

Dakle, u ime sigurne budućnosti, mi moramo ovladati znanjem o genocidu nad Bošnjacima. Slavni pisac George Orwell u jednom je svome eseju napisao da onaj ko kontroliše prošlost ima kontrolu i nad budućnošću. Historija nas uvjerava da gdje god nije bilo kontrole nad poukama iz prošlosti, budućnost je bila ugrožena. Bošnjački narod u svojoj transhistorijskoj tragediji, najbolji je dokaz ovog pravila. Usljed nemanja kontrole nad historijskim iskustvom, tragedije su se ponavljale i prenosile u budućnost.

Usljed bošnjačkog zaborava bošnjačkog stradanja, genocidi nad Bošnjacima, u historijskim etapama, prenosili su se u buduća vremena. Time dolazimo do zaključka - da je sjećanje uvjet bošnjačkog opstanka. Direktno rečeno: Bošnjaci ne mogu opstati ako ne budu pamtili. Ova generacija, koja je svjedok posljednoj etapi genocida nad Bošnjacima, od 1992. do 1995., ima historijsku obavezu da institucionalno uspostavi mehanizam bošnjačkog pamćenja. To znači obavezu da se Bošnjaci organizirano poduče tragičnom historijskom iskustvu, i da preko tog iskustva uspostave reflekse za samoodržanjem.

Konačno je vrijeme da se podučimo pravilima opstanka, da razumijemo da je opstanak mehanizam, a ne slučajnost, i da pamćenje, koje uvjetuje opstanak, takođe mora biti sistem, a ne stihija. Ovaj put mi hoćemo da uspostavimo kontrolu nad bošnjačkom budućnošću, tako što ćemo ovladati historijom bošnjačkog stradanja, i kao pojedinci, i kao zajednica. (Emir Ramić)

Kultura sjećanja vrlo je važna za zajednicu, posebno je važna za bosanskohercegovačku dijasporu. Važno je pamtiti historijske i naučne činjenice, informisati i voditi dijalog u zajednicama o agresiji i genocidu u BiH. To je put ka istini i pravdi, ne u ime osvete ili mržnje, već u ime bolje zajedničke bosanskohercegovačke budućnosti kako građana i naroda u BiH, tako i u dijaspori. Kultura pamćenja, kao program opstanka žrtve, mora nadjačati suze, ojačati moral, očvrnuti ambiciju i postati apsolutni kompas u ponašanju i činjenju svega. (Kliker)

„Smatramo da je kultura sjećanja od egzistencijalne važnost. Kroz činjenice, lične i kolektivne priče, te naučna istraživanja, pokazat će se sveobuhvatna slika genocida. Čin, razlozi i posljedice. Genocid nije samo pitanje Bosne i Hercegovine, nego i Balkana i cijelog svijeta. Genocid nije lokalno, već globalno pitanje. Važno je suočavati se sa genocidom“,
(Dževada Šuško direktorica Instituta za islamsku tradiciju Bošnjaka.)

Kultura sjećanja predstavlja jednu od ključnih pokretača optimističnijeg okruženja i cjelokupnog pogleda na dešavanja od 1992.-1995. godine. Proistekla je iz genocida, i mora biti proces koji će osvjestiti sve stanovnike BiH.
(Vahidin Preljević profesor sa Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu)

Inicijativa za Deklaraciju

7. decembra 2018. godine u prostorijama Bošnjačkog Islamskog Centra u Torontu je održan Okrugli sto i panel diskusija na teme "Bošnjaci – genocide u kontinuitetu", a kao uvertira u premijeru istoimenog dokumentarnog filma reditelja Avde Huseinovića, koja je održana u BIA Gazi Husrev-Beg u Torontu 8. decembra 2018.

Poslije višesatne i konstruktivne panel diskusije kojoj su prisustvovali i aktivno učestvovali predstavnici Instituta za istraživanje genocida Kanada, Kongresa Bošnjaka Sjeverne Amerike, svih bošnjačkih džemata iz južnog Ontaria – Londona, Kitchenera, Hamiltona, dva džemata iz Toronta, predstavnici Bosansko-Kanadskog humanitarnog društva iz Toronta, kao i gosti iz Bošnjačko Američke Nacionalne Asocijacije (BANA) iz New Yorka, uzvojena je Inicijativa o Deklaraciji o kulturi sjećanja i nezaborava.

Ciljevi Deklaracije

Vođeni izrekom "šutnja o zločinu je zločin" ovom Deklaracijom želimo da kultiviramo kulturu sjećanja i da je dignemo na jedan viši nivo tamo gdje već postoji, a da je iniciramo i pokrenemo sa mrtve tačke tamo gdje ne postoji ili je zamrla, na način da prekinemo šutnju, da šutnju zamijenimo pričom, i to pričom i podjećanjem na genocide i zločine svaki dan, svih 365 dana u godini, svake godine. Nenametljivo, suptilno, sa historijskim činjenicama, faktima, životnim pričama.

Kako primijeniti/realizovati deklaraciju

Za početak krenuti za 52 bošnjačka džemata u Sjevernoj Americi i pokriti 52 hutbe svakog petka, a onda kroz džemate pokrivamo ostale dane – Ramazan, prigodne vjerske i nacionalne praznike-događaje. U međuvremenu bi trebalo animirati ostale oblike bošnjačkog organizovanja u SA – udruženja, KUD, škole, klubove, medije (TV, radio, stampa, web portal, social media)...

Bilo bi poželjno uraditi i kraće brošure, prospekte, fiksne i mobilne panoe, seriju tekstova, kraćih video zapisa, uraditi intervju...

TEKST DEKLARACIJE

Sastavni dio Deklaracije bi bio "rokovnik" sa datumima i događajima za koje svaki potpisnik Deklaracije preuzima obavezu da baš tada i na taj dan govori, da opominje, da podsjeća, da prekida šutnju i da podstiče sjećanje i nezaborav.

DEKLARACIJA

O PAMĆENJU I NEZABORAVU GENOCIDA NAD BOŠNJACIMA

.....
Institucija

**SE OBAVEZIJE DA CE SHODNO SVOJIM MOGUCNOSTIMA
I U KONTEKSTU DJELATNOSTI KOJU OBAVLJA AKTIVNO RADITI
KAKO NA INICIRANJU TAKO I NA KULTVIRANJU I UZDIZANJU
KULTURE SJECANJA I NEZABORAVA KOD BOSNJAKA.**

U _____

Mjesto/ datum

potpis ovlastenog lica